

KONTRADA PROTIV ITALIJE

(Predstavka br. 92/1997/876/1088)

PRESUDA

24. avgust 1998. godine

*U predmetu Kontrada (Contrada) protiv Italije,*²

Evropski sud za ljudska prava, koji je u skladu sa članom 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: «Konvencija») i relevantnim odredbama Poslovnika B³, zasedao u veću sastavljenom od sledećih sudija:

G. R. Bernard (*Bernhardt*), *predsednik*,
G. F. Geldjuklu (*Gölcüklü*),
G. C. Ruso (*Russo*),
G. J. Demajer (*De Meyer*),
G. N. Valtikos (*Valticos*),
G. A.N. Loazu (*Loizou*),
G. M.A. Lopes Roša (*Lopes Rocha*),
G. K. Jungviert (*Jungwiert*),
G. T. Pantiru,

kao i g. H. Pecolda (*Petzold*), *sekretara*, i g. Mr P.J. Mahonija (*Mahoney*),
zamenika sekretara,

Posle zatvorenih sednica 25. aprila i 29. jula 1998. godine,

Izriče sledeću presudu usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu «Komisija») je ovaj predmet prosledila Sudu 22. septembra 1997. u tromesečnom roku predviđenim članom 32, st. 1 i članom 47 Konvencije. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 27143/95) protiv Republike Italije koju je Komisiji u skladu sa članom 25 podneo državljanin Italije g. Bruno Kontrada (*Contrada*) 4. novembra 1994.

Komisija se u svom zahtevu pozvala na članove 44 i 48 i deklaraciju kojom je Italija prihvatila obavezu nadležnost Suda (u skladu sa članom 46). Komisija je u zahtevu zamolila Sud da odluči da li činjenice predmeta ukazuju na povredu obaveza Države ugovornice iz člana 5, stava 3 Konvencije.

2. U odgovoru na upit koji je podnet u skladu sa pravilom 35 stav 3 Poslovnika B, podnosilac predstavke je imenovao advokate koji će ga zastupati (u skladu sa pravilom 31).

3. Veće su činili i članovi po službenoj dužnosti g. K. Ruso, izabrani sudija italijanske nacionalnosti (u skladu sa članom 43 Konvencije) i g. R. Bernard, koji je u to vreme bio potpredsednik Suda (pravilo 21, stav 4(b)). Na dan 25. septembra 1997. godine, predsednik Suda g. Risdal je u prisustvu sekretara Suda žrebom izvukao imena ostalih sedam članova, konkretno g. B. Voša, g. F. Geldjuklua, g. R. Mekdonalda, g. Ž. Demajera, g. N. Valtikosa, g. A.N. Loazua i g. K. Jungvejrtu (shodno članu 43 *in fine* Konvencije i pravilu 21, st. 5). Kasnije su sudije zamenici zamenili g. Volša, koji je preminuo, i g. Mekdonalda, koji nije bio u mogućnosti da dalje učestvuje u razmatranju predmeta (shodno pravilima 22, stav 1 i 24, stav 1).

4. G. Bernard se u svojstvu predsednika Veća (shodno pravilu 21, stav 6) preko sekretara Suda konsultovao sa zastupnikom Države Italije (u daljem tekstu «Država»), advokatima podnosioca predstavke i delegatom Komisije o načinu sprovođenja postupka (shodno pravilima 39, stav 1, i 40). U skladu sa nalogom koji je usledio, sekretar je primio izjave o činjenicama Države i podnosioca predstavke 4. odnosno 11. marta 1998. godine.

5. U skladu sa odlukom predsednika Suda, javni pretres je održan u Sudu za ljudska prava u Strazburu 23. aprila 1998. godine. Sud je prethodno održao pripremni sastanak.

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Države*

G. V. Esposito (*Esposito*), predsednik Odeljenja Kasacionog suda, ko-zastupnik,

(b) *u ime Komisije*

G. B. Konforti (*Conforti*), delegat;

(c) *u ime podnosioca predstavke*

G. P. Tortorići (*Tortorici*), član Advokatske komore Palerma, zastupnik,
G. B. Našimbene (*Nascimbene*), član Advokatske komore Milana, savetnik,
Gđa N. Tonoli (*Tonolli*),

Sudu su se obratili g. Konforti, g. Tortorići, g. Našimbene i g. Esposito.

ČINJENICE

I. Okolnosti slučaja

A. Pritvor podnosioca predstavke i optužbe koje su protiv njega izrekli mafijaški pokajnici.

6. Podnosilac predstavke, visoki službenik policije, nalazio se u vreme hapšenja na dužnosti zamenika direktora Civilne tajne službe (SISDE) za Siciliju sa sedištem u Palermu. U tom gradu se ranije nalazio na položajima šefa Mobilne jedinice, šefa Krivične istražne policije (*Criminalpol*) i glavnog privatnog sekretara Visoke komisije za borbu protiv mafije (*Alto commissario Antimafia*).

7. G. Kontrada je pritvoren 24. decembra 1992. godine u Vojnom zatvoru Palerma u skladu sa nalogom za hapšenje koji je prethodnog dana izdao istražni sudija (*Giudice per le indagini preliminari*) Okružnog suda u Palermu na zahtev javnog tužilaštva. Optužen je za saradnju sa organizacijom mafijaškog tipa (*concorso in associazione de stampo mafioso* – krivično delo prema članovima 110, 416 i 416 bis Krivičnog zakonika) na osnovu izjava nekoliko pokajnika – nekadašnjih članova mafije koji su odlučili da sarađuju sa vlastima – datih tokom ispitivanja u okviru različitih istraga postupaka mafije. Svi pokajnici su optuženi ili okrivljeni za učešće u organizaciji mafijaškog tipa a neki od njih i za druga dela, kao što su trgovina drogom ili ubistvo.

G. Kontrada je 2. januara 1993. suspendovan sa dužnosti.

8. Prve četiri izjave koje su dovele do hapšenja podnosioca predstavke mogu se sažeti na sledeći način:

(a) G. Mutolo je tvrdio da mu je R. Rikobono (*Riccobono*), šef mafijaškog klana čiji je on «član» bio od 1973. godine, rekao 1981. da se podnosilac predstavke nalazi u službi ključnih mafijaških vođa kojima je učinio jedan broj navedenih «usluga». G. Rikobono mu je takođe rekao da je izvesni A.G., građevinski preduzimač sa mafijaškim vezama, poklonio podnosiocu predstavke stan i da je mafija potrošila 15 miliona lira na božićni poklon - automobil za jednu od ljubavnica podnosioca predstavke.

S obzirom na to da je mafija 1975. odlučila da likvidira podnosioca predstavke i dva visoka policijska službenika, i da je naložila S. Mikaliciju (*Micalizzi*) i njemu da prate podnosioca predstavke, Mutolo je upitao g. Rokobona zašto je podnosilac predstavke još uvek živ. Rikobono je odgovorio da se g. Kontrada nalazi «na raspolaganju» (mafiji). Ovaj pokajnik je ranije za saradnju s mafijom optužio javnog tužioca koji je vodio njegov slučaj, četiri sudije Porotničkog suda i Apelacionog porotničkog suda koji su ga proglasili krivim, kao i predsednika Apelacionog suda u Palermu.

(b) T. Busketa (*Buscetta*), koji je svedočio 1984. godine, izjavio je da mu je g. Rikobono savetovao da se vrati u Palermo i uveravao ga da ga policija neće tražiti. G. Busketa je kasnije obavestio S. Bontadu (člana mafije koji je pripadao drugom klanu) o sadržaju svog razgovora sa g. Rikobonom. S. Bontade je tada obratio g. Busketi pažnju na činjenicu da R. Rikobono prosleđuje informacije policiji a naročito podnosiocu predstavke.

Zbog ovih izjava je otvorena istraga o aktivnostima g. Kontrade ali je ona obustavljena.

Busketa je 25. novembra 1992. ponovio izjavu koju je dao 1984. ali je dodao da nema neposrednih saznanja o činjenicama.

(c) R. Spatola je optužio podnosioca predstavke da je pomogao T. Rini, jednom od najmoćnijih mafijaških vođa, da pobjegne tokom jedne policijske akcije početkom osamdesetih godina. Tvrdio je da je podnosilac predstavke mason i da održava kontakte sa mafijaškim vođama koji su takođe masoni. Opisao je kako je telefonskim pozivom jednom drugom mafijašu, g. Gambini, osujećena policijska operacija njegovog hapšenja.

(d) G. Markeze (*Marchese*) je izjavio 4. novembra 1992. da ga je ujak, po povratku sa sastanka sa visokim mafijaškim vođama 1981., savetovao da upozori T. Rinu na činjenicu da ga je podnosilac predstavke obavestio da je policija saznala gde Rina živi i da se sprema da mu pretrese kuću. T. Rina je zbog toga napustio tu adresu i sakrio se na drugom mestu. Tokom ispitivanja 2. oktobra 1992. godine, Markeze je, međutim, izjavio da je T. Rina napustio svoju kuću kako bi se sklonio na bezbedno mesto zbog sukoba rivalskih mafijaških klanova.

9. U svom nalogu od 23. decembra 1992. godine, istražni sudija je ocenio da navedene izjave moraju da se smatraju pouzdanim i dobrovoljnim. Stoga bi mogle da predstavljaju ozbiljne dokaze krivice (*gravi indizi di colpevolezza*), što po italijanskim zakonima predstavlja preduslov za pritvor osumnjičenog. Sudija je takođe smatrao da su te izjave potkrepljene objektivnim dokazima koji potvrđuju njihovu verodostojnost.

10. U svojim izjavama 1993. i 1994. godine, još četiri pokajnika su kasnije ukazala na umešanost podnosioca predstavke. Njihove izjave se mogu sažeti na sledeći način:

(a) F.M. Manoja (*Mannoia*) je pomenuo podnosioca predstavke tokom ispitivanja 24. januara 1994. godine, kada je izjavio da je podnosilac predstavke bio prijatelj R. Rikobona i da je imao kontakte sa S. Bontadom, kao i da je dobio na korišćenje stan od A.G.

(b) S. Kanćemi (*Cancemi*) je izjavio da je g. Kontrada ubrzao postupak izdavanja dozvole za nošenje oružja S. Bontadi i da je takođe intervenisao kako bi g. S. Bontade povratio svoju vozačku dozvolu koja mu je bila oduzeta u preventivne svrhe.

(c) P. Skavuco (*Scavuzzo*) je tvrdio da je podnosioca predstavke video u jednom stanu u Palermu u društvu jednog člana mafije januara 1991. Tvrdio je da je g. Kontrada bio uključen u procenu amfore od strane švajcarskog stručnjaka za umetnost koju je P. Skavuco doneo u taj stan i koja je, kako je on tvrdio, bila namenjena pomoćniku policijskog komesara. P. Skavuco je već bio osuđivan za oružanu pljačku, trgovinu drogom i klevetu.

(d) M. Pirone (*Pirrone*), član *Ndrangheta*, kalabrijske organizacije mafijaškog tipa, izjavio je da mu je član mafije K. Konti (*Conti*) rekao da je g. Kontrada «od koristi» mafiji jer joj daje informacije o policijskim racijama.

11. Konačno, 23. marta 1993. godine, R. Spatola je izjavio da su mu dva člana mafije, braća Dikaro (*Di Caro*) dok su se nalazili u jednom restoranu skrenuli pažnju na to da se R. Rikobono sastaje s podnosiocem predstavke u separeu rezervisanom u tom restoranu.

12. G. Kontradu je istražni sudija ispitivao ubrzo po hapšenju, 27. decembra 1992. godine.

Na njegov zahtev ga je 27. aprila 1993. ispitivao javni tužilac a navedenog datuma je premešten u Vojni zatvor u Rimu.

Istražni sudija je kasnije odlučio da treba da mu bude suđeno i naložio da suđenje počne 12. aprila 1994. (vidi st. 25).

B. Istraga

1. Prvi zahtev za oslobađanje podnosioca predstavke

13. Podnosilac predstavke je 3. januara 1993. podneo Kasacionom sudu molbu za oslobađanje zato što, prvo, nalog od 23. decembra 1992. nije navodio koji su to «ozbiljni dokazi krivice» protiv njega i, drugo, zato što izjave prva četiri pokajnika koja su se odnosila na događaje u dalekoj prošlosti o kojima su uglavnom čuli od trećih lica, u svakom slučaju i pod kojim okolnostima ne mogu da predstavljaju ozbiljne dokaze krivice. S tim u vezi, konkretno se pozvao na jurisprudenciju Kasacionog suda, prema kojoj izjava koja ukazuje na umešanost drugog lica u neki zločin ne predstavlja ozbiljne dokaze krivice u smislu člana 273 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP – vidi st. 36). Izjavio je da G. Mutolo i R. Spatolo nikada nisu naveli usluge koje je on navodno pružao mafijaškim vođama i, štaviše, da je nemoguće proveriti istinitost informacija koje su dali G. Mutolo, G. Markeze i T. Busketa, jer su lica od kojih su ih oni dobili u međuvremenu umrli. Takođe je primetio da je istraga navoda T. Buskete iz 1984. obustavljena 1985. zbog nedostatka materijalnih dokaza koji bi ih potkrepili. Konačno, podnosilac predstavke je tvrdio da nijedan od uslova predviđen članom 274 ZKP (vidi st. 37) ne može u njegovom slučaju da opravda pritvor.

14. Kasacioni sud je 5. februara 1993. odbacio njegovu žalbu zaključivši da je istražni sudija pružio logične i dovoljne razloge za svoju odluku. Sud je primetio da je sudija zaključio da izjave pokajnika treba smatrati pouzdanim zato su ih dala lica koja su se nalazila na visokim mestima u mafiji i koja su ranije omogućila istražiteljima da utvrde strukturu te organizacije. Kasacioni sud je u tom pogledu našao da dokazi iz druge ruke mogu da se smatraju prihvatljivim ako potiču od pouzdanog svedoka. Ovi dokazi takođe moraju da se smatraju «ozbiljnim», jer se sudija pozvao na objektivne dokaze koji potkrepljuju izjave. Istakavši da su dotične izjave dali različiti ljudi i da se odnose na različite događaje čime dobijaju na verodostojnosti, Kasacioni sud je zaključio da dokazi koje je prikupio istražni sudija ukazuju na verovatnoću da je podnosilac predstavke kriv za dela koja su mu stavljena na teret. Štaviše, prema članu 275 ZKP, ozbiljnost ovih dela navodi na oborivu pretpostavku da postoji opasnost da će podnosilac predstavke uništiti dokaze, pobeći ili ponovo počiniti neko krivično delo.

2. Drugi zahtev za oslobađanje

(a) Istražnom sudiji Palerma

15. Podnosilac predstavke je podneo još jednu molbu za oslobađanje iz pritvora 23. jula 1993. istražnom sudiji i istovremeno je podneo zahtev za odbacivanje optužbi jer nije dokazano da je izvršio krivično delo. Konkretno, naveo je da je istraga do tog trenutka istražiteljima pružila značajne dokaze da je on nevin. Pozvao se na aktivnu ulogu koju je odigrao u jednom broju istraga protiv mafije, zbog kojih mu je čak i prećeno smrću i tvrdio je da je bio protiv toga da se T. Busketi dozvoli da napušta zatvor na ceo dan, jer se plašio da će Busketa da iskoristi priliku i pobjegne i nastavi svoje aktivnosti, što je ovaj i učinio. Tvrdio je da nikada nije upoznao R. Rikobona kao i da nikad nije bio mason.

Podnosilac predstavke je tvrdio da ne postoji nikakva stvarna i trenutna opasnost koja opravdava njegov pritvor, naročito s obzirom na to da nikada ne bi mogao da uništi dokaze jer su već prikupljeni svi dokazi tokom dugotrajne istrage protiv njega. Imajući u vidu njegovu karijeru i ulogu koju je igrao u istragama mafije, trebalo bi takođe isključiti svaku opasnost da će možda nastaviti da pomaže mafijaške aktivnosti.

16. Istražni sudija, koji je izdao nalog za hapšenje podnosioca predstavke, odbacio je ovu molbu 24. avgusta 1993. godine. On je smatrao da izjave pokajnika nisu opovrgnute, već naprotiv, da su kasnije sukcesivno potvrđene:

(i) drugim detaljnim izjavama R. Spatole, koje potvrđuju da je podnosilac predstavke poznavao R. Rikobona;

(ii) činjenicom da je podnosilac predstavke po pretresu doma jednog člana mafije navodno zamolio jednog policajca da «o'ladi»; i

(iii) činjenicom da je podnosilac predstavke obavestio O. Tonjolija (*Tognoli*), osumnjičenog za veze sa mafijom, da je izdat nalog za njegovo hapšenje, čime je omogućio njegovo bekstvo.

Sudija je takođe smatrao da odluka pokajnika da sarađuju sa sudskim organima nije mogla da bude motivisana ljutnjom na podnosioca predstavke s obzirom na iskrenost njihove saradnje sa državnim organima. Konačno, s obzirom na činjenicu da se podnosilac predstavke nalazio na visokom službenom položaju, postojala je stvarna opasnost – pod pretpostavkom da su optužbe protiv njega osnovane – da će uništiti dokaze i pobeći.

(b) Okružnom sudu u Palermu

17. G. Kontrada se na taj nalog žalio Okružnom sudu u Palermu, koji je imao nadležnost da razmatra žalbe na odbijene molbe za oslobađanje. Što se tiče dodatnih izjava R. Spatole (vidi st. 11) u kojima je naveo da je podnosilac predstavke dobro poznavao R. Rikobona, podnosilac predstavke je tvrdio da je Spatola počeo da iznosi sudskim organima tvrdnje o njemu samo par dana pre no što je uhapšen. Iako je R. Spatola sa sudskim vlastima sarađivao od 1989. godine, očigledno nije znao da je podnosilac predstavke napustio Visoku komisiju za borbu protiv mafije 1985. Ništa

uverljivija, po tvrdnji podnosioca predstavke, nije bila ni tvrdnja R. Spatole da je podnosioca predstavke video sa R. Rikobonom u poznatom restoranu u Palermu (vidi st. 11) jer je u to vreme Palermo bio poprište bezobzirne borbe raznih mafijaških klanova za vlast i Rikobono nije imao nikakav interes da bude viđen u javnosti. U pogledu naloga kolegi da «o'ladi», nije imao nameru da štiti članove mafije, već da dovede nižeg policajca u red posle pretresa prilikom kog je ovaj maltretirao sinove i suprugu mafijaša kog je tražila policija.

18. Okružni sud u Palermu je 1. oktobra 1993. odbacio žalbu nalazeći da se odnosi na pitanja koja su već odbačena i navodeći da se čini da nove činjenice koje su se pojavile tokom istrage potvrđuju težinu optužbi protiv njega. Sud je, između ostalog, primetio da je mlađi policajac potvrdio izjavu o pritisku kojem ga je g. Kontrada izložio. Čak i ako se izjave O. Tonjolija date u Švajcarskoj ne bi uzele u obzir jer su usmeno date sudijama i nisu zabeležene ni u jednom dokumentu, svi ostali dokazi protiv podnosioca predstavke opravdavaju njegovo zadržavanje u pritvoru do suđenja. Sud je zato podržao nalog od 24. avgusta 1993. dok je izjave vezane za dokaze O. Tonjolija proglasio neprihvatljivim. Konačno, sud je ponovo naglasio da postoji opasnost od uništavanja dokaza s obzirom na mrežu kontakata na koju je podnosilac predstavke mogao da se osloni, što je naročito dokazano činjenicom da se podnosilac predstavke dobrovoljno prijavio javnom tužilaštvu 17. novembra 1992. u vreme kada je istraga protiv njega i dalje trebalo da bude tajna. Ta okolnost potvrđuje da je on bio svestan ne samo toga da se protiv njega vodi istraga već i sadržaja optužbi koje je protiv njega izrekao g. Mutolo.

(c) Kasacionom sudu

19. Podnosilac predstavke se žalio Kasacionom sudu, ali je njegova žalba odbijena 13. decembra 1993. Premda je priznao da je rezonovanje nižih sudova u pogledu pretnje koju podnosilac predstavke predstavlja donekle šturo, Kasacioni sud je, između ostalog, smatrao da njihova odluka nije ni očigledno nelogična niti nezakonita.

3. Produženje maksimalnih perioda pritvora do suđenja

20. Primivši k znanju da se i dalje vrše provere u bankama i da Ministarstvo unutrašnjih poslova i policijski organi još nisu dostavili zahtevane dokumente, javno tužilaštvo je podnelo zahtev za produžavanje pritvora podnosiocu predstavke do suđenja i po isteku zakonskog roka od jedne godine 24. decembra 1993. Podnosilac predstavke se suprotstavio tom zahtevu 20. decembra 1990. godine.

21. Pozivajući se naročito na složenost istrage (koja je, između ostalog, obuhvatala neispunjene zahteve za pravnom pomoći, transkriptima snimljenih telefonskih razgovora i analizom podataka vezanih za mobilne telefone koje je g. Kontrada koristio) i opasnost da bi podnosilac predstavke mogao da uništi dokaze (prikupljene ili one koje je tek trebalo prikupiti), pobjegne ili izvrši nova krivična dela, istražni sud je naložio da period pritvora do suđenja bude produžen za šesdeset dana.

22. Podnosilac predstavke je podneo žalbu 7. januara 1994. Između ostalog je tvrdio da su istražne radnje koje su navodno iziskivale produženje njegovog pritvora lako

mogle da bude završene ranije, a sigurno pre 24. decembra 1993. i da se svako kašnjenje može pripisati isključivo sudskim vlastima.

23. Okružni sud u Palermu je 2. februara 1994. odbacio žalbu podnosioca predstavke. Smatrao je da čak i da se zahtev o podacima vezanim za mobilne telefone mogao podneti ranije i da su ti podaci mogli biti ranije analizirani – takav zahtev nije bio upućen do 8. novembra 1993. premda se podnosilac predstavke nalazio u pritvoru od 24. decembra 1992. – tužilaštvo se nije moglo kritikovati u pogledu drugih istražnih radnji koje su opravdavale produžavanje pritvora podnosioca predstavke. Ove radnje su bile preduzete na samom početku istrage ili su bile izuzetno složene i tužilaštvo je imalo određeni stepen diskrecije u tom pogledu. Štaviše, čak i ako se ne bi uzela u obzir opasnost od bekstva, sud je smatrao da postoji stvarna opasnost da podnosilac predstavke ponovo učini neko krivično delo ili uništi dokaze s obzirom na izuzetno osetljiv službeni položaj na kojem se u to vreme nalazio. Sud je po tom pitanju primetio da posle godinu dana čekanja tužilaštvo još nije, između ostalog, dobilo dosijee na kojima je podnosilac predstavke radio za Ministarstvo unutrašnjih poslova. Takođe je morala da se uzme u obzir činjenica da bi podnosiocu predstavke bilo veoma teško da se izvuče iz mafijaške kriminalne mreže.

24. G. Kontrada se žalio Kasacionom sudu 1. marta 1994. ali je njegova žalba odbijena 27. maja 1994. Kasacioni sud je konkretno smatrao da postoji opasnost da bi podnosilac predstavke mogao da iskoristi svoje kontakte kako bi uništio dokaze.

C. Suđenje

1. Prva molba za oslobađanje

25. Podnosilac predstavke je ponovo podneo molbu za oslobađanje 10. januara 1995. po odluci da mu bude suđeno i po početku suđenja (vidi st. 12). Okružni sud u Palermu je odbio njegovu molbu 19. januara 1995. ponovo zaključivši da bi oslobađanje podnosioca moglo da omete napredak u istrazi s obzirom na njenu složenost. Podnosilac predstavke je mogao da iskoristi neki od svojih mnogobrojnih kontakata i veza – koje je stvorio tokom rada na svojim bivšim izuzetno osetljivim položajima – kako bi uništio dokaze ili izvršio pritisak na svedoke. U pogledu opasnosti da ponovo izvrši krivično delo, sud je naglasio da su kriminalne veze s mafijom obično dugotrajne, naročito imajući u vidu običaj mafije da potčinjava svoje članove.

2. Produžavanje maksimalnih perioda pritvora do suđenja

26. Okružni sud u Palermu je 14. aprila 1995. odobrio molbu tužilaštva od 31. marta 1995. za izdavanje naloga u skladu sa članom 304 ZKP (vidi st. 39) koji predviđa produžavanje pritvora i na period suđenja i prvostepenog postupka zbog složenosti postupka. Sud je smatrao da je zahtev tužilaštva opravdan s obzirom na broj pretresa, izjava svedoka i izjava podnosioca predstavke. U pogledu tvrdnje podnosioca predstavke da bi postupak ranije bio završen da su pretresi češće održavani, sud je smatrao da mora da uzme u obzir ogroman obim posla suda i činjenicu da je sud morao da se bavi i predmetima ostalih optuženih koji su se nalazili u pritvoru do suđenja.

27. G. Kontrada se 24. aprila 1995. žalio na taj nalog, tvrdeći da je odredba o produžavanju maksimalnog perioda pritvora pre suđenja usvojena zbog potreba suđenja veoma velikom broju optuženih (*maxi processi*). U njegovom slučaju, međutim, nije bilo moguće okončati suđenje u maksimalnom roku pritvora do suđenja iz drugih razloga a ne zbog složenosti postupka.

28. Okružni sud u Palermu je odbacio žalbu podnosioca predstavke nalogom od 22. maja 1995. i zaključio da su u njegovom slučaju ispunjeni svi uslovi navedeni u članu 304, stav 2 ZKP (vidi st. 39): konkretno, složenost postupka (pogoršana preopterećenošću suda) kao i dalje postojanje uslova navedenih u članu 274 ZKP (vidi st. 39). Podnosilac predstavke se na ovaj nalog nije žalio Kasacionom sudu.

3. Oslobođanje podnosioca predstavke

29. G. Kontrada je ponovo podneo molbu za oslobađanje Okružnom sudu u Palermu 28. jula 1995. tvrdeći da interesi istrage više ne iziskuju njegov pritvor i da se njegovo zdravlje pogoršava kao što potvrđuje izveštaj psihijatra.

30. Sud je odobrio molbu (koju je podržalo i tužilaštvo) i oslobađanje podnosioca predstavke je konačno naloženo 31. jula 1995. Sud je, konkretno, smatrao da:

(i) u toj fazi suđenja ne postoji više nikakva opasnost da će optuženi uništiti dokaze ili pronaći svedoke koji će lažno svedočiti, s obzirom na to da su završeni usmeni pretresi, da su svi svedoci tužilaštva i odbrane saslušani, da su materijalni dokazi prikupljeni a različita suočavanja neophodna u istrazi obavljena;

(ii) se opasnost od bekstva takođe može isključiti s obzirom na zdravstveno stanje podnosioca predstavke koji pati od akutnog oblika astenije, na dug vremenski period koji je proveo u pritvoru i na činjenicu da uopšte nije izvesno da će mu biti izrečena konačna presuda koja bi iziskivala preduzimanje mere opreza kako bi se obezbedilo njegovo služenje kazne; i

(iii) se može isključiti svaka opasnost da će podnosilac predstavke učiniti još neko krivično delo zbog njegovog zdravstvenog stanja, dugog vremena koje je proveo u pritvoru do suđenja i, konačno, činjenice da se od hapšenja ne nalazi na dužnosti.

31. U belešci od 8. novembra 1995. priloženoj uz podnesak Države, javni tužilac pri Apelacionom sudu u Palermu je povodom pitanja da li je podnosioca predstavke trebalo držati u pritvoru do suđenja, priznao da je očigledno postojala kontradikcija između odluke od 14. aprila 1995 o produžavanju maksimalnog perioda pritvora i činjenice da su uslovi koji su opravdavali zadržavanje podnosioca predstavke u pritvoru iz člana 304 ZKP uskoro prestali da postoje, što je pokazivalo da nije postojao **opšti pogled na suđenje**.

4. Suđenje i ishod prvostepenog postupka

32. U proseku je održavano po dva pretresa nedeljno. Pored toga, izveštaj predsednika suda od 29. septembra 1995. pokazuje da je sud, po produžetku maksimalnog perioda pritvora do kraja suđenja, predložio da se svake nedelje održavaju

tri umesto dva pretresa ali da su advokati podnosioca predstavke odbili taj predlog. Na osnovu spisa u ovom predmetu proističe da je u postupku održano 165 pretresa tokom istražnog postupka i da je ispitano više od 250 svedoka ili lica optuženih za dela vezana za ona za koja je podnosilac predstavke bio optužen. Održana su i četiri suočavanja; štaviše, bilo je neophodno održati četrnaest pretresa samo da bi se saslušao podnosilac predstavke, od čega je trinaest održano zaredom, od 4. novembra do 29. decembra 1994. Strane u postupku su pozvale 59 svedoka da svedoče na suđenju. Veliki broj dokumenata je uključen u spise predmeta. Pretresi održani između 22. aprila 1994. i 12. oktobra 1995. bili su posvećeni saslušavanju svedoka. Sedam pokajnika je iz bezbednosnih razloga ispitano u zatvorima u Rimu i Padovi gde su bili zatvoreni. Javni tužilac je svoje tvrdnje izlagao tokom dvadeset i jednog pretresa održanog između 23. novembra 1995. i 19. januara 1996. Između 7. februara i 29. marta 1996. godine, advokat podnosioca predstavke je na više od dvadeset dva pretresa iznosio odbranu.

U presudi od 5. aprila 1996. godine, koja je evidentirana u arhivi suda 17. oktobra, 1996. godine, Okružni sud u Palermu je podnosioca predstavke osudio na deset godina zatvora za spoljno pomaganje (*concorso esterno*) organizaciji mafijaškog tipa (članovi 416 *bis* i 110 Krivičnog zakonika).

U obrazloženju presude, sud je naveo:

“Sud smatra da složena i opsežna istraga sprovedena tokom suđenja, na kojem su strane imale mogućnost da izlože svoje argumente, omogućava da se sa potpunom sigurnošću donese zaključak da je podnosilac predstavke u potpunosti kriv. Ovaj zaključak je zasnovan na optužbama, koje su sve dosledne i koje su protiv njega izneli ljudi koji su sarađivali sa tužilaštvom i koje sud smatra verodostojnim u celosti, bilo pojedinačno ili zajedno sa drugim dokazima, i koje su kasnije potkrepljene velikim brojem izjava i dokumenata iz drugih izvora, čiji je optužujući sadržaj nedvosmislen a dokazna vrednost nesporna.”

33. Podnosilac predstavke je uložio žalbu na presudu. Apelacioni sud u Palermu je počeo razmatranje njegove žalbe 11. juna 1998. Na kraju jednog kasnijeg pretresa održanog 2. jula, postupak po žalbi je odložen do 22. oktobra 1998. godine.

II. Relevantno domaće pravo

1. Delo za koje je podnosilac predstavke optužen

34. Član 416 *bis* Krivičnog zakonika, između ostalog, predviđa da:

“Lice koje je član neke organizacije mafijaškog tipa od tri ili više članova podleže zatvoru...”

Organizacija je mafijaškog tipa ako njeni članovi koriste moć zastrašivanja zasnovanu na vezama između članova i njihovom zavetu ćutanja i poslušnosti radi činjenja nekog dela sa ciljem (posrednog ili neposrednog) sticanja upravnih ili drugih oblika kontrole nad privrednim aktivnostima, odobrenjima, dozvolama, javnim ugovorima ili uslugama ili radi dobijanja

nepravedne prednosti ili dobiti za svoje članove ili druga lica ili s ciljem sprečavanja ili ometanja slobodnog uživanja prava na glasanje ili s ciljem obezbeđivanja glasova za svoje članove ili druga lica na izborima.

...”

35. Pored toga, član 110 Krivičnog zakonika predviđa da kada više lica pomaže izvršenje nekog krivičnog dela svako od njih pojedinačno podleže kazni predviđenoj za to delo.

Jurisprudencija primenjuje pojam pomaganja u izvršenju krivičnog dela na predmete vezane za zločinačke organizacije – i, konkretnije – organizacije mafijaškog tipa – i prihvata da delo pomaganja organizaciji mafijaškog tipa može biti izvršeno spolja. Taj pojam se odnosi na lica koje nije član organizacije i koje se ograničilo na izvršenje jedne ili više radnji koje će verovatno pomoći ostvarivanju ciljeva te zločinačke organizacije i koje je motivisano sopstvenom namerom - ograničenom u pogledu cilja, trajanja i delotvornosti – da izvrši zločin (vidi između ostalih, presudu Kasacionog suda br. 88/179169).

Takvo tumačenje je, međutim, dovelo da spora među samim sudijama Kasacionog suda. Stoga je Kasacioni sud u svojoj presudi br. 2699 od 30. juna 1994. zaključio sledeće:

“U pogledu dela vezanih za pripadništvo nekoj zločinačkoj organizaciji, naročito organizaciji mafijaškog tipa, pojam krivične odgovornosti u formi ‘spoljnog pomaganja’ je neprihvatljiv; optuženi koji preduzima radnje koje olakšavaju postizanje ciljeva organizacije ili konkretno namerava da doprinese ostvarivanju ciljeva organizacije, čime se ne razlikuje od člana organizacije, ili nema tu konkretnu nameru zbog čega se prema ponašanju kojim je olakšano postizanje ciljeva organizacije treba odnositi drugačije nego prema krivičnom delu pripadništva zločinačkoj organizaciji... Nemogućnost primene pojma ‘spoljnog pomaganja organizaciji’ potvrđen je činjenicom da već postoji delo ‘pomaganja članova neke zločinačke organizacije’ (čl. 418 Krivičnog zakonika) i da nekoliko odredbi... već sankcionišu krivično delo počinjeno ‘radi olakšavanja’ aktivnosti mafije ili sličnih organizacija....»

2. Odredbe vezane za osnove po kojima je moguće opravdati hapšenje i dugotrajni pritvor podnosioca predstavke

36. Prema članu 273, stav 1 ZKP:

“Niko neće biti pritvoren do suđenja ukoliko ne postoje ozbiljni dokazi njegove krivice.”

37. Prema članu 274 ZKP, neko lice može da bude pritvoreno do suđenja:

“(a) sudski organ može na sopstvenu inicijativu da naloži pritvor ukoliko postoje posebna i neotklonjiva potreba da se istraže činjenice koje su vezane za stvarnu i postojeću opasnost po prikupljanje ili autentičnost dokaza i zasnovane na činjenicama koja moraju da budu izričito navedena u odluci ili će biti ništavna...;

(b) ukoliko je optuženi pobjegao ili postoji stvarna opasnost da će pobeći pod uslovom da sud smatra da će biti osuđen na kaznu zatvora od najmanje dve godine ukoliko bude proglašen krivim;

(c) u slučajevima kada s obzirom na konkretnu prirodu i okolnosti krivičnog dela i imajući u vidu karakter osumnjičenog ili optuženog iskazan njegovim ponašanjem, delima ili krivičnim dosijeom, postoji stvarna opasnost da će počiniti ozbiljno delo uz upotrebu oružja ili drugih nasilnih sredstava protiv ličnosti ili delo protiv ustavnog poretka ili delo vezano za organizovani kriminal ili još neko delo iste vrste kao ono za koje je osumnjičen ili optužen....»

38. Shodno članu 275, st. 3 ZKP, izmenjenim Zakonodavnom uredbom br. 152 1991 godine (koja je postala Zakon br. 203 1991. godine) i Zakonodavnom uredbom br. 292 od 1991. godine (koja je postala Zakon br. 356 1991. godine), postoji oboriva pretpostavka da je to neophodno u pogledu posebno ozbiljnih dela, uključujući i ona za koje je podnosilac predstavke bio optužen.

3. Odredbe vezane za maksimalno trajanje pritvora do suđenja

39. Član 303 ZKP navodi maksimalne periode trajanja pritvora do suđenja u zavisnosti od faze postupka. S obzirom na to da je podnosilac predstavke bio gonjen za delo navedeno u članu 416 *bis* Krivičnog zakonika, na njega su se odnosili sledeći rokovi predviđeni za prvostepene postupke:

(i) jedna godina od početka pritvora do izdavanja naloga za suđenje;

(ii) jedna godina od početka suđenja do donošenja prvostepene presude.

Član 303 ZKP, između ostalog, predviđa da pritvor do suđenja više neće biti zakonit i optuženi mora da bude oslobođen ukoliko u datom roku nije izdat nalog za suđenje ili ukoliko optuženi nije proglašen krivim u prvostepenom postupku.

Izuzeci od ovih pravila navedeni su u članovima 304 i 305 ZKP.

Konkretno, prema stavu 2 člana 304, rokovi navedeni u članu 303 u pogledu određenih dela, uključujući i onog sankcionisanog članom 416 *bis* Krivičnog zakonika, mogu biti produženi tokom pretresa, prvostepenog ili žalbenog postupka ukoliko je postupak izuzetno složen. Član 304 predviđa da dužina pritvora do suđenja ni u kom slučaju ne sme da premaši dve trećine maksimalne kazne za delo za koje je lice optuženo ili kazne koju je izrekao prvostepeni sud.

Prema stavu 2 člana 305:

“Tokom preliminarne istrage, javni tužilac može da zahteva produžetak pritvora do suđenja pred istek roka pritvora ukoliko postoji ozbiljna potreba za merama opreza koje u naročito složenim istragama apsolutno nalažu produženje perioda pritvora do suđenja.”

Ta odredba zatim predviđa da pritvor može samo jednom da se produži i da u svakom slučaju rokovi predviđeni članom 303 ne mogu da budu premašeni više od šest meseci.

4. Druge relevantne odredbe

40. Član 477 ZKP, između ostalog, predviđa da predsjednik suda nalaže nastavak suđenja za sledeći radni dan ukoliko suđenje ne može da se okonča tokom jednog dana. Štaviše, sud ne može da odloži postupak osim ako to nije apsolutno neophodno i na najviše deset radnih dana.

S tim u vezi, Kasacioni sud je smatrao da desetodnevni period predviđen članom 477, stav 2 ZKP predstavlja smernicu (*termine di natura ordinatoria*) i da nepoštovanje tog roka ne čini pritvor nezakonitim i ne može nikako da utiče na produženje perioda pritvora do suđenja shodno članu 304, stav 1 ZKP. Premda sud mora da poštuje vremenske rokove iz člana 477 ZKP, naročito u slučajevima u kojima dužina suđenja utiče na dužinu pritvora, mogućnost poštovanja rokova je neizbežno diktirana obimom posla dotičnog suda; ukoliko je sud preopterećen, nije moguće uvek održati suđenje u roku predviđenom članom 477 ZKP (vidi presudu u predmetu *Butera* od 18. februara 1994. godine).

Postupak pred Komisijom

41. G. Konrada je Komisiji podneo predstavku 4. novembra 1994. godine. Žalio se:

(1) da su njegovo hapšenje i pritvor bili nezakoniti (član 5, stav 1 Konvencije);

(2) na dužinu trajanja pritvora (član 5, stav 3);

(3) na dužinu trajanja postupka (član 6, stav 1);

(4) da je toliko vremena proveo u pritvoru bez razumnog razloga da je njegovo pravo na pretpostavku nevinosti prekršeno (član 6, stav 2);

(5) da nije imao neodložan pristup svom ličnom dosijeu;

(6) na kršenje članova 16 i 17 zbog navedenih povreda.

42. Komisija je predstavku (br. 27143/95) proglasila prihvatljivom 14. januara 1997. u pogledu žalbe vezane za dužinu pritvora do suđenja i neprihvatljivom u pogledu ostalih žalbi. U svom izveštaju od 10. jula 1997. (shodno članu 31), izrazila je mišljenje da je prekršen član 5, stav 3 (sa sedamnaest glasova za i petnaest protiv). Integralni tekst mišljenja Komisije i suprotno mišljenje u izveštaju objavljeni su u prilogu uz ovu presudu.⁴

Konačni podnesci Sudu

43. Država je završila svoju izjavu o činjenicama pozvavši Sud da zaključi da nije prekršen član 5, stav 3, Konvencije.

44. Advokati podnosioca predstavke zamolili su Sud da zaključi da je italijanska Država prekršila članove 3, i 5, st. 1(c) i 3 i da dodeli njihovom klijentu pravično zadovoljenje.

Pravo

I. Predmet

45. Kao i pred Komisijom, podnosilac predstavke je u svojoj izjavi o činjenicama Sudu i na pretresu osporio zakonitost svog hapšenja i pritvora, tvrdeći da je time prekršen član 5, stav 1(c) Konvencije jer su hapšenje i pritvor bili zasnovani samo na izjavama bivših članova mafije (pokajnika) koji su odlučili da sarađuju sa vlastima. Po prvi put se pozvao na član 3 i tvrdio da su uslovi pritvora (boravak u samici u vojnim zatvorima) predstavljali zlostavljanje suprotno toj odredbi.

Pozvao se na presudu u predmetu *Guerra i ostali protiv Italije* od 19. februara 1998. (Izveštaji o presudama i odlukama 1998-I) i izjavio da bi Sud trebalo da zaključi da je nadležan da razmatra obe žalbe s obzirom na njihovu «blisku povezanost» sa žalbom vezanom za povredu člana 5, st. 3.

46. Delegat Komisije se u obraćanju Sudu ograničio na izjavu da je prekršen član 5, st. 3 zato što je dužina pritvora bila nerazumna. Država je, pak, izjavila da žalbe o povredama člana 5, st. 1(c) i člana 5, stav 3 ne potpadaju pod opseg odluke o prihvatljivosti jer je prva žalba odbačena kao očigledno neosnovana a druga je podneta po isteku roka.

47. Sud zato mora da utvrdi svoju nadležnost *ratione materiae*.

48. U svojoj gorenavedenoj presudi u predmetu *Guerra i ostali*, Sud je izjavio u stavovima 43 i 44 (str. 223):

“... Njegova nadležnost ‘prostire se na sve predmete vezane za tumačenje i primenu Konvencije koji su mu podneti u skladu sa članom 48’ (videti izmenjeni član 45 Konvencije u pogledu Država koje su ratifikovale Protokol 9) i da ‘u sporovima oko nadležnosti odlučuje Sud’ (čl. 49).

... (S) obzirom na to da Sud daje pravnu kvalifikaciju činjenica predmeta, Sud ne smatra da treba da bude ograničen karakterizacijom koju je dao podnosilac predstavke, Država ili Komisija. U skladu sa principom *jura novit curia*, on je, na primer, po sopstvenoj inicijativi razmatrao žalbe o kršenju članova ili stavova na koje se oni koji su se pred njim pojavili nisu ni pozivali, pa čak i povrede neke odredbe u vezi sa kojom je Komisija žalbu proglasila neprihvatljivom premda ju je proglasila prihvatljivom u pogledu neke druge odredbe. Žalbu karakterišu činjenice koje se u njoj navode a ne samo zakonski osnovi ili argumenti na koje se podnosilac predstavke poziva...

Sud ima punu nadležnost samo u opsegu ‘predmeta’ koji se utvrđuje odlukom o prihvatljivosti predstavke. U tako ograničenom opsegu, Sud može da razmatra bilo koje činjenično ili zakonsko pitanje koje se postavi tokom postupka pred tim Sudom...”

Gđa Guera (*Guerra*) i još trideset devet podnosilaca predstavke su se pred Komisijom pozvali na činjenicu da nikakve informacije nisu predočene o rizicima i

postupku u slučaju neke nesreće u hemijskoj fabrici. Komisija je žalbu proglasila prihvatljivom u pogledu člana 10 (pravo na slobodu informisanja). Podnosioci predstavke su se pred Sudom pozvali na članove 8 i 2 na osnovu istih činjenica i Sud je smatrao da iako se oni nisu eksplicitno pozivali na ove osnove ranije, one jesu «blisko povezane» sa onom na koju se podnosioci žale u predstavci Komisiji, jer bi pružanje informacija podnosiocima predstavke «moglo da utiče na njihov privatni i porodični život i njihov fizički integritet.»

Sud je u tim okolnostima zaključio da je «nadležan da razmatra predmet u pogledu članova 8 i 2 kao i u pogledu člana 10» (vidi navedenu presudu u predmetu *Guerra i ostali*, str. 223-224, st. 45 i 46).

49. U ovom predmetu, Sud prvo primećuje da je Komisija 14. januara 1997. proglasila žalbu o povredi člana 5, stava 1(c) neprihvatljivom jer je smatrala da domaće vlasti imaju široku diskreciju pri odlučivanju da li treba pridati značaj izjavama koje su dovele do hapšenja podnosioca predstavke. Takođe primećuje da premda se g. Kontrada od početka žalio na nerazumno dug pritvor (povreda člana 5, stav 3), njegova žalba na povredu člana 3 se odnosi na stvarne uslove pritvora, a ne na njegovu dužinu.

50. U zaključku, premda se oba relevantna osnova odnose na lišenje slobode podnosioca predstavke, Sud nema nadležnost *ratione materiae* da ih razmatra jer je prva žalba istovetna onoj koju je Komisija proglasila neprihvatljivom a druga se mora smatrati novom žalbom, koja nema veze sa žalbom o povredi člana 5, stava 3, zbog čega Sud nije u mogućnosti da usvoji pravnu kvalifikaciju koju predlaže podnosilac predstavke.

II. Navodna povreda člana 5, stav 3 Konvencije

51. Podnosilac predstavke je tvrdio da je nerazumno dugo bio pritvoren, suprotno članu 5, stav 3 Konvencije, prema kojem:

“ Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog člana biće bez odlaganja izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.”

52. Komisija se složila sa ovom tvrdnjom.

Država je, pak, smatrala da se domaće vlasti ne mogu okriviti. Uradile su sve što je bilo u njihovoj moći kako bi rasvetlile činjenice u veoma osetljivom predmetu, čija je istraga iziskivala saslušanje značajnog broja svedoka i prikupljanje značajne dokumentacije za spise predmeta.

A. Period koji treba uzeti u obzir

53. Period koji treba uzeti u obzir počeo je 24. decembra 1992. kada je g. Kontrada uhapšen i završio se 31. jula 1995. kada je Okružni sud u Palermu naložio njegovo oslobađanje (vidi stavove 7 i 30). Stoga je taj period trajao dve godine, sedam meseci i sedam dana.

B. Da li je dužina pritvora bila razumna

54. Prema jurisprudenciji Suda, pitanje razumnosti perioda pritvora ne može da se ocenjuje *in abstracto*. Razumnost držanja optuženog u pritvoru mora biti ocenjena u skladu sa posebnim odlikama svakog predmeta. Dugotrajni pritvor može u nekom slučaju biti opravdan samo ako postoje konkretne indikacije da takav pritvor nalaže javni interes, koji bez obzira na pretpostavku nevinosti, preteže nad pravilom o poštovanju lične slobode (vidi, između ostalog, presudu u predmetu *W. protiv Švajcarske* od 26. januara 1993. godine, Series A, br. 254-A, str. 15, st. 30).

Prvenstveno je na domaćim sudskim vlastima da razmotre sve okolnosti za i protiv takvog zahteva i da ih izlože u svojim odlukama o molbama za oslobađanje. Sud je u suštini pozvan da odlučuje da li je prekršen član 5, stav 3 na osnovu razloga navedenih u tim odlukama i neosporenih činjenica koje je podnosilac predstavke izneo u svojim žalbama.

Dalje postojanje razumne sumnje da je uhapšeno lice počinilo neko delo predstavlja *sine qua non* uslov zakonitosti produžavanja pritvora, ali ono nije dovoljno po isteku određenog vremena: Sud tada mora da utvrdi da li su druge osnove na koje su se sudske vlasti pozvale i dalje opravdavale lišenje slobode. U predmetima u kojima su takve osnove bile «relevantne» i «dovoljne» Sud zatim mora takođe da utvrdi da li su nadležne domaće vlasti primenile «posebnu revnost» prilikom sprovođenja postupka (vidi presudu u postupku *Muller protiv Francuske* od 17. marta 1997. godine, *Izveštaji* 1997-II, str. 388, st. 35).

1. Da li je dužina pritvora bila opravdana

55. Nadležni organi su u deset navrata razmatrali da li g. Kontrada treba da ostane u pritvoru (vidi st. 14, 16-19, 21, 23-25, i 30). Organi su kao razloge za odbijanje oslobađanja navodili da postoji opasnost da će izvršiti nova krivična dela ili pobeći i da će uništiti dokaze i uticati na svedoke.

(a) Opasnost da će podnosilac predstavke izvršiti nova dela ili pobeći

56. Podnosilac predstavke je tvrdio da u ovom predmetu nisu postojale nikakve okolnosti na osnovu kojih bi u skladu sa jurisprudencijom Suda moglo da se utvrdi da postoji opasnost od bekstva, kao što je dužina kazne koja mu je pretila, ili činjenica da je optuženi imao izuzetno nizak nivo «tolerancije» pritvora ili da nije imao snažne veze sa zemljom u kojoj je trebalo da bude pritvoren.

Kao dokaz za to se pozvao na činjenicu da su neki sudovi smatrali da ne postoji takva opasnost (videti nalog istražnog sudije od 24. avgusta 1993. godine, odluke Okružnog suda u Palermu od 2. februara 1994. i Kasacionog suda od 27. maja 1994. i nalog Okružnog suda od 19. januara 1995.). Takođe, da je stvarno nameravao da pobegne, to je lako mogao da učini tokom petonedeljnog intervala otkad se dobrovoljno javio tužilaštvu u Palermu (17. novembra 1992.) do hapšenja (24. decembra 1992.).

Isto važi i za opasnost da bi mogao da izvrši nova krivična dela jer je činjenica da je suspenzijom sa dužnosti mesec dana po hapšenju bio lišen veza koje bi mu, po tvrđenju tužilaštva, omogućile da nastavi da pomaže organizaciji mafijaškog tipa.

57. Komisija je smatrala da nije verovatno da bi podnosilac pobjegao s obzirom na njegov karakter i položaj na kom se nalazio u policiji. Štaviše, Okružni sud u Palermu je još 2. februara 1994. zaključio da se ta opasnost može isključiti.

U pogledu opasnosti da će počiniti nova krivična dela, premda je takva opasnost i mogla da bude verovatna bar na početku istrage s obzirom na ozbiljne optužbe protiv podnosioca predstavke, Komisija je primetila da je javni tužilac pri Apelacionom sudu u Palermu u zabelešci od 8. novembra 1995. priznao da postoji kontradikcija između odluke Okružnog suda u Palermu od 22. maja 1995. godine, u kojoj je zaključeno da i dalje postoji stvarna opasnost da će on počiniti nova krivična dela, i odluke tog suda od 31. jula 1995, u kojoj se uopšte više nije postavljalo pitanje postojanja takve opasnosti. Sledstveno tome, strah da će počiniti nove zločine sam po sebi od jednog određenog trenutka više nije mogao da opravda produžavanje pritvora podnosioca predstavke.

58. Sud primećuje da član 275, stav 3 Zakona o krivičnom postupku (vidi st. 38) stvara pretpostavku da postoji opasnost da će osumnjičeni da pobjegne, izvrši nova krivična dela ili uništi dokaze u predmetima vezanim za ozbiljna dela, kao što su ona za koja je podnosilac bio optužen. Opasnost od bekstva je značajno smanjena tokom preliminarne istrage. Ona, međutim, nije u potpunosti nestala, kao što je naročito naznačeno u odluci od 22. maja 1995. Činjenica da se sud pozvao na opasnost uopšte ne može da umani vrednost tog zaključka.

U pogledu straha da će podnosilac prijave počiniti nove zločine, na osnovu odluka kojima su odbijane molbe za oslobađanje je očigledno da su nadležne vlasti smatrale da postoji stvarna opasnost da g. Kontrada iskoristi svoju mrežu kontakata koju je stvorio tokom karijere kako bi nastavio da pruža neprocenjivu pomoć mafijaškim vođama. Jasno je da su mu ti isti odnosi omogućili da sazna da je pokajnik g. Mutolo dao izjave koje ga dovode u vezu sa zločinima kao i sadržaj tih izjava. Kasnije se prijavio javnom tužilaštvu Palerma u novembru 1992. u vreme dok je istraga još bila tajna.

U zaključku, premda je opasnost od bekstva podnosioca predstavke značajno opala u jednom trenutku, opasnost da će počiniti nove zločine je i dalje postojala, bar dok Okružni sud u Palermu nije završio sa saslušavanjem svedoka.

(b) Opasnost da će podnosilac predstavke uništiti dokaze i uticati na svedoke

59. G. Kontrada je tvrdio da ne bi mogao da izvrši nikakav uticaj i dobije dokumenta koja su se nalazila u policijskim stanicama ili kancelarijama Ministarstva unutrašnjih poslova da je bio oslobođen jer je većina svedoka bila u državnoj službi, zaposlena u državnim organima ili policiji. Premda je bio prijatelj nekoliko svedoka, oni nisu ljudi koji bi poklekli pod pritiskom ili davali izjave u korist nekog lica koje je pomagalo mafiji.

60. Po mišljenju Komisije, ta opasnost, na koju su se domaće vlasti pozivale do oslobađanja podnosioca predstavke, bila je jedina koja je imala solidne osnove. S obzirom na prirodu navodnog dela – čiji je sastavni deo iznad svega predstavljen odnosima između optuženog i dotične zločinačke organizacije - , karakter dokaza tužilaštva (koji su se skoro u potpunosti sastojali od izjava pokajnika) i lične veze podnosioca predstavke sa velikim brojem svedoka, opasnost od pritiska je mogla da opravda zadržavanje podnosioca predstavke u pritvoru do jednog određenog trenutka.

61. Sud primećuje da su organi zaduženi za razmatranje molbi za oslobađanje pažljivo razmatrali osnove pritvora i zaključili da je produžavanje pritvora g. Kontrade neophodno naročito s obzirom na važne dužnosti koje je obavljao u državnim ustanovama i na izjavu policajca da ga je podnosilac predstavke zamolio da «o'ladi» prilikom pretresa kuća mafijaša. Štaviše, dodatne izjave pokajnika i dokazi prikupljeni protiv podnosioca predstavke tokom preliminarne istrage i istrage koju je sproveo sud opravdavali su strah tužilačkih organa da će on ako bude oslobođen vršiti pritisak na svedoke ili uništiti druge dokaze.

(c) Rezime

62. U zaključku, premda je opasnost od bekstva podnosioca predstavke umanjena tokom istrage, opasnost da će izvršiti nova krivična dela, uništiti dokaze ili vršiti pritisak je u ovom slučaju predstavljala relevantne i dovoljne osnove za njegov pritvor tokom celog perioda.

2. Sprovođenje postupka

63. Podnosilac predstavke je tvrdio da se domaće vlasti nisu pridržavale pravila o «posebnoj revnosti» prilikom sprovođenja postupka protiv njega. Istražni sudija je opravdao produžavanje maksimalnog perioda pritvora do suđenja potrebama istrage, kao što je provera transakcija na bankovnim računima, traženje određenih dokumenata u Ministarstvu unutrašnjih poslova i policijskoj stanici, traženje pravne pomoći u Švajcarskoj u vezi sa izjavama O. Tonjolija, analiziranje podataka vezanih za mobilne telefone, transkripcija prisluškivanih telefonskih razgovora i dobijanje određenih dokaza u posedu javnog tužilaštva u Rimu. Sve ove mere je trebalo i bilo je moguće preduzeti ranije i nijedna nije iziskivala produžavanje pritvora podnosioca predstavke jer su se odnosile na dokumente.

64. Komisija je prihvatila da su u ovom predmetu izjave pokajnika mogle u razumnoj meri da podrže uverenje da postoje razumni razlozi za sumnjičenje podnosioca predstavke čime je njegov pritvor bio opravdan. Međutim, ne može se prenebreći činjenica da su ove izjave, prema kojima se trebalo odnositi sa velikim oprezom zbog njihove same prirode, bile skoro isključivo na raspolaganju istražnim organima. Izjave su mogle da budu lažne i da imaju za cilj dobijanje beneficija koje italijansko zakonodavstvo daje pokajnicima ili su ih mogla dati lica željna osвете. Domaće vlasti su stoga bile obavezne da budu posebno revnosne i da što je pre moguće obave upite. Umesto toga su produžile period pritvora do suđenja tokom istrage a tokom suđenja su produžile maksimalni period pritvora zato što sud nije mogao češće da održava pretese jer je bio preopterećen.

Konačno, odbijanje advokata podnosioca predstavke da prihvati ponudu suda da održava tri a ne dva pretresa nedeljno kao i nesporna složenost predmeta ne predstavljaju činioce koji oslobađaju domaće vlasti njihovog dela odgovornosti ili eliminišu nedoslednosti u odlukama vezanim za produžavanje pritvora podnosioca predstavke tokom suđenja.

65. Vlada je istakla da je istraga bila izuzetno složena kao i u svim postupcima vezanim za mafiju. Bilo je naročito neophodno uzeti u obzir teškoće dobijanja neposrednih dokaza o navodnoj nezakonitoj saradnji podnosioca predstavke s obzirom na njegov kvalitet kao izuzetno kompetentnog visokog državnog službenika.

U pogledu preliminarne istrage, Država je izjavila da je produženi pritvor podnosioca predstavke naložen zbog potrebe sprovođenja složenih istraga od kojih je samo jedna, ona u vezi sa listingom komunikacije podnosioca predstavke preko njegovih mobilnih telefona, otvorena kasno (u novembru 1993). Ostale su sprovedene na početku ili u toku istrage.

Dužina pritvora tokom suđenja obrazložena je složenošću predmeta i teškoćama ranijeg okončanja suđenja s obzirom na preopterećenost suda, koji je obavio prilično posla, kao što pokazuju spisi predmeta.

66. Sud primećuje da je g. Kontrada bio u pritvoru do suđenja dve godine, sedam meseci i sedam dana, oko četrnaest meseci tokom istrage i ostalo vreme tokom suđenja (vidi st. 53). Primećuje da je tužilaštvo moralo da preduzme određeni broj izuzetno složenih koraka tokom istrage, uključujući proveru izjava pokajnika do najsitnijih detalja, pronalaženje mnogih dokaza, saslušanje svedoka – naročito policajaca i sudija uključenih u borbu protiv mafije – i dobijanje međunarodne pravne pomoći. Tokom ove faze postupka, drugi pokajnici su doveli podnosioca predstavke u vezu sa zločinima, što je rezultiralo preduzimanjem dodatnih istražnih radnji. Kasnije je sud saslušao više od 250 svedoka ili lica kojima se sudi za dela vezana za ona za koja je podnosilac predstavke optužen. Sedam pokajnika je iz bezbednosnih razloga ispitano u zatvorima u Rimu i Padovi gde su bili pritvoreni. Organizovana su tri suočavanja. Svih trinaest pretresa održanih od 4. novembra do 29. decembra 1994. bilo je posvećeno saslušavanju podnosioca predstavke (vidi st. 32).

67. Pravo optuženog u pritvoru da njegov predmet sud razmotri posebno ekspeditivno ne sme da omete napore sudova da svoje zadatke obavljaju sa dužnom pažnjom (vidi presudu u gorenavedenom predmetu *W protiv Švajcarske*, str. 19, st. 42). U ovom predmetu, sa izuzetkom analize podataka vezanih za mobilne telefone g. Kontrade, koja je mogla i trebalo da bude sprovedena ranije, i na preopterećenost na koju se sud pozvao 31. marta 1995. (vidi st. 23 i 26), Sud ne vidi nikakav poseban razlog da kritikuje sprovođenje postupka od strane nadležnih domaćih organa, naročito jer je sud po produžavanju maksimalnih perioda pritvora ponudio da poveća broj pretresa koji će se održavati svake nedelje ali je to odbrana odbila (vidi st. 32).

Štaviše, premda istražne radnje, kao što je saslušavanje svedoka i suočavanje, nisu neuobičajene u krivičnim predmetima, ne treba zaboraviti da su suđenja licima za koje se veruje da su članovi mafije, ili, u ovom slučaju, lica unutar državnih institucija

osumnjičenih da podržavaju takvu organizaciju, posebno osetljiva i složena. Sa svojom rigidnom hijerarhijskom strukturom i veoma strogim pravilima i značajnom moći zastrašivanja zasnovanoj na zavetu ćutanja i s obzirom na teškoće utvrđivanja njenih sledbenika, mafija predstavlja vrstu zločinačke opozicione sile sposobne da posredno i neposredno utiče na javni život i da se infiltrira u institucije. Detaljni upiti su neophodni upravo iz tog razloga - da omoguće podrivanje takve «organizacije» informacijama koje daju bivši «članovi».

C. Zaključak

68. U svetlu gorenavedenog, Sud smatra da su organi koji su se bavili ovim predmetom imali razumnih osnova da dotični pritvor zasnuju na relevantnim i dovoljnim osnovama i da su sproveli postupak bez odlaganja. Stoga nije bilo povrede člana 5, st. 3.

Iz tih razloga, Sud

Zaključuje sa osam naspram jednog glasa da nije povređen član 5, stav 3 Konvencije.

Presuda je sačinjena na engleskom i francuskom jeziku i izrečena na javnom pretresu u Sudu za ljudska prava u Strazburu 24. avgusta 1998.

Potpis: Rudolf Bernar

predsednik

Potpis: Herbert Pecold

sekretar

U skladu sa članom 51, st. 2 Konvencije i pravilom 55, st. 2 Poslovnika B, uz ovu presudu je priloženo suprotno mišljenje g. Loazua.

Inicijale stavio: R. B.

Inicijale stavio: H. P.

SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE LOAZUA

Žalim što ne mogu da podelim mišljenje Suda u zaključku da u ovom predmetu nije povređen član 5, st. 3 Konvencije.

Činjenice predmeta pojavljuju se u presudi koju je izrekla većina ali je u svrhu ovog suprotnog mišljenja dovoljno pozvati se na period pritvora i neke okolnosti u to vreme koje moraju se uzeti u obzir u pogledu žalbe podnosioca predstavke na nerazumno dug pritvor, suprotno članu 5, stavu 3, Konvencije.

Podnosilac predstavke, viši policijac, uhapšen je i pritvoren 24. decembra 1992. i njegov pritvor okončan je 31. jula 1995. kada je Okružni sud u Palermu naložio njegovo oslobađanje. Pritvor je stoga trajao dve godine, sedam meseci i sedam dana.

Preliminarna istraga završena je 14. februara 1994. kada je odlučeno da će podnosiocu predstavke biti suđeno. Suđenje je otpočelo 12. aprila 1994. pred Okružnim sudom u Palermu i okončano je 5. aprila 1996. kada je osuđen na deset godina zatvora za spoljno pomaganje organizaciji mafijaškog tipa. Isti sud je, međutim, podnosioca predstavke pustio iz pritvora 31. jula 1995. iz razloga navedenih u presudi Suda (vidi st. 29 i 30).

Pošto su sudski organi Države molbe za oslobađanje podnosioca predstavke razmatrale sa tačke gledišta da postoji opasnost da će pobeći ili počiniti nova krivična dela ili da će uništiti dokaze ili uticati na svedoke, ja ću ta pitanja razmotriti tim redom.

U pogledu opasnosti od bekstva, čini se da su sudski organi od 2. februara 1994. bili mišljenja da se ta opasnost može isključiti.

U pogledu pitanja da li je postojala opasnost da će podnosilac predstavke izvršiti nova krivična dela, kao što je Komisija ispravno primetila, postojala je kontradikcija u rezonovanju sudskih organa. U jednu ruku, 22. maja 1995. su smatrali da takva opasnost i dalje postoji a dva meseca kasnije, krajem jula, smatrali su da te opasnosti više nema.

Kao i Komisija, smatram da «u jednom određenom trenutku opasnost od izvršenja novih zločina sama po sebi više nije mogla da opravda zadržavanje podnosioca predstavke u pritvoru do suđenja i da pretpostavka da takva opasnost postoji više nije opravdana»..

Opasnost od uništavanja dokaza, koja je bila solidna u svetlu prirode dostupnih svedoka koji bi mogli biti podložni manipulacijama, mogla je biti eliminisana da su italijanske vlasti iskazale posebnu revnost i istrage sprovodile što su brže mogle, što im je i bila dužnost.

Izgovor u vezi sa preopterećenošću na koju se sud donekle poziva ne predstavlja dovoljno opravdanje shodno obavezama iz člana 5, st. 3 Konvencije.

Po pitanju mešanja u slobodu ličnosti, pretpostavka nevinosti bi trebalo da prevagne osim ukoliko razlozi na osnovu kojih je neko lice lišeno slobode u potpunosti ne pretežu nad svim ostalim obzirima.

To nije bio slučaj tokom celog perioda pritvora podnosioca predstavke u ovom predmetu.

Iz navedenih razloga sam zaključio da nije dokazano da je pritvor podnosioca predstavke bio neophodan ili opravdan prema odredbama Konvencije tokom celog perioda koji je proveo u pritvoru.

1. Ovaj rezime Sekretarijata nije obavezujući po Sud.

Beleške sekretara Suda

2. Ovaj predmet je zaveden pod brojem 92/1997/876/1088. Prvi broj označava mesto predmeta na spisku predmeta predatih Sudu određene godine (drugi broj). Poslednja dva broja predstavljaju redne brojeve predmeta na spisku predmeta prenetih Sudu od njegovog osnivanja i na spisku predstavki podnetih Komisiji.

3. Poslovnik o radu Suda B, koji je stupio na snagu 2. oktobra 1994. godine, odnosi se na sve predmete u vezi sa Državama koje obavezuje Protokol 9.

4. *Primedba sekretara.* Ovaj prilog će iz praktičnih razloga biti objavljen samo u štampanoj verziji presude (u *Izveštajima o presudama i odlukama iz 1998.*), dok je primerak izveštaja Komisije dostupan u Arhivi.